

démián indított első kurzus megszervezésében. Segítette a New York-i Tengerészeti Líceum megalapítását. Ezenkívül a gőzhajózási technológia kihasználásában is élen járt, nem beszélve a Haditengerészeti Mérnöki Alakulat megszervezéséről. Ekkor már a haditengerészet egyik leghaladóbb gondolkodású tisztjének tartották.²⁶

Az 1846 és 1848 között zajló mexikói–amerikai háború során előbb az *USS Mississippi* kapitányaként vett részt a harcokban, majd 1847-től a Mexikói-öböl flottája feletti parancsnokságot kapta meg.²⁷ A háborút követően 1848-ban továbbra is szolgálatban maradt a térségben.

Perry az 1840-es évek végére a csendes-óceáni kereskedelem iránt kezdett el érdeklődni. Az 1850-ben Zachary Taylort váltó Millard Fillmore 1853-ig tartó elnöki időszaka alatt a kormányzat támogatta a Távol-Kelettel folytatandó kereskedelem ötletét és napirendre vette egy japán misszió megszervezését. A hajóraj kiküldetésének érdekében Perry is javaslatokat nyújtott be a kormányhoz és információt gyűjtött Japánról.

1851 kora májusában döntés született arról, hogy a flottát John H. Aulick kapitány fogja vezetni. Aulick, miután útra kelt, már Brazíliában botrányt keltett maga körül, és a flottán belül se tudott fegyelmet tartani. Ezért még Japánba érkezése előtt leváltotta a minisztérium, és a Földközi-tengerre vágyó Perry volt az, akit sürgősen kineveztek a helyére. Bár önmaga is javasolta az akció elindítását, a karrierjében visszalépésként érezte, hogy egy alacsonyabb rangfokozatú tiszt helyére osztották be.²⁸

A Japánnal kapcsolatos ismereteit egyrészt az egyesült államokbeli holland diplomáciai képviselőről és az addig Japánról megjelent műveket 1832 és 1852 közt kiegészítő német Philipp Franz von Siebold *Nippon. Archiv zur Beschreibung von Japan* című könyvének hét kötete alapján szerezte be. Másrészt a közvetlen amerikai tapasztalatok is fontos alapot adtak számára.²⁹

Japán–amerikai kapcsolatok 1853 előtt

1853 előtt az amerikaiak több alkalommal is kapcsolatba kerültek Japánnal. Az első ilyen időszak 1797 és 1809 között volt, amikor a napóleoni háborúk által lefoglalt Hollandia helyett az amerikai kereskedők látogatták Dejimát.³⁰ Ezt követően 1815-ben Porter sorhajókapitány, a bálnavadász hajók védelmére kiküldött csendes-óceáni hajóraj vezetője próbált James Monroe külügyminiszternél közbenjárni egy Japánba küldendő misszió érdekében, ám nem tudott komoly politikai támogatást szerezni az ügynek. Majd a Sziámért és Ománért felelős amerikai megbízott, Edmund Robert próbálkozott kereskedelmi egyezményt kötni Japánnal 1832-ben és 1835-ben, de korai halála megakadályozta a tervének beteljesítésében.³¹

Később üzleti próbálkozásokat indítottak: 1837-ben Charles W. King kantoni érdekeltségű üzletember a *Morrison* kereskedőhajóval szándékozott kapcsolatot kialakítani a japánokkal három hajótörött hazaszállításáért cserébe, azonban a főváros közeli Uragánál tűz alá vették a partvédő ágyúk és menekülnie kellett. A Kínába 1844-ben kiküldött biztos, Caleb Cushing kapott még utasítást a kormány részéről Japán megnyitására, azonban megbízatásának leteltéig ez a parancs nem ért el hozzá.

²⁶ Schroeder 69.

²⁷ Uo. 137.

²⁸ Uo. 168.

²⁹ Uo. 175.

³⁰ James Murdoch: *A History of Japan*. Vol. 3. Kegan Paul, Trench Trubner & Co. Ltd., London, 1926. 509.

³¹ Hidemichi Akagi Roy: *Japan's Foreign Relations 1542–1936*. The Hokuseido Press, Tokyo, 1936.

1845-ben Mercator Cooper, a *Manhattan* bálnavadász hajó kapitánya próbált 14 hajótöröttet visszaadni a japán hatóságoknak. Az előző esetből tanulva érkezése előtt többüket előreküldte békés szándékának hírért átadni. A japán hatóságok hivatalos dokumentummal és ajándékokkal köszönték meg a segítségét. A pozitív tapasztalat hatására 1846-ben James Biddle parancsnok vezetése alatt hivatalos küldöttség hajózott Edo térségébe. A japánok azonban elutasították a közeledést a bakufu parancsára hivatkozva.³²

A hatékony tárgyalási módszert James Glynn sorhajókapitány találta meg, aki 1849-ben Nagaszakiba érkezve 15, az előző év óta fogságban tartott amerikai bálnavadász szabadon eresztését követelte. Az elutasítástól nem megrettenve azzal fenyegette meg a hatóságokat, hogy „közvetlenül Edóba hajózva személyesen a japán császártól fog meghallgatást kérni”.³³ Az ettől megrettent japán kormány kiadta a foglyokat. A sikeresen hazatérő Glynn egyike volt azoknak, akik szorgalmazták a következő expedíció kiküldését. Tapasztalata fontos mintát adott Perrynek a saját tárgyalásaira.

Út Japánba

Perry 1852 novemberében indult el a Madeira, St. Helena, Fokváros, Mauritius, Szingapúr, Hongkong, Sanghaj és Ryūkyū útvonalon Japán felé. A következő év áprilisában Kínában találkozott Dr. Samuel Wells Williamsszel, aki kínai tolmácsként segítette az útja során. Az ő naplójában szerepel első bejegyzésként május 14., amikor elindultak a hajók Ryūkyū felé.³⁴

Ryūkyū 琉球 (Okinawa 沖縄 szigeten található Naha 那覇 központtal³⁵) az európaiak 16. századi megérkezése előtt komoly kereskedelmi hatalom volt, azonban a portugálok megjelenését követően csökkent a jelentősége és nőtt a térségben a kyūshūi Shimazu-klán 島津氏 befolyása, akik Toyotomi Hideyoshi shōgun alatt kényszerítették a királyságot, hogy járandóságot fizessen a sógunátusnak. A Shimazu-klán végül 1609-ben a Tokugawa-sógunátus támogatásával, 3000 katonával tíz nap alatt megszállta Shō Nei 尚寧 király országát. Az északi szigeteket³⁶ közvetlenül a Shimazu-hanba integrálták és a háborút lezáró dokumentum a Ryūkyū-szigeteket hűbéres területeként definiálta.³⁷

A sógunátus kínai kapcsolatainak rendezetlen volta miatt Ryūkyū vált a Kínával folytatott kereskedelem egyik fő pontjává. Ezért a kezdeti japánosító törekvéseknek véget vetve a bakufu nagyobb autonómiát engedélyezett az országnak és királyának. A külkapcsolatokat bonyolította az a tény, hogy a japán befolyás ellenére a királyság ugyanúgy megmaradt a kínai Ming-dinasztia (明朝 *Míng cháo*), majd az 1644-es hatalomátvételt követően a Csing-dinasztia (清朝 *Qīng cháo*) adófizetőjének.³⁸ Ezt a bakufu a kereskedelmi kapcsolat fontossága és később a mandzsukkal való konfrontációtól való félelem miatt engedélyezte. A japán ura-

³² Burcin 5.

³³ Uo.

³⁴ Schroder 187.

³⁵ A Ryūkyū Királyság az Okinawa, Miyako, Yaeyama (és átmenetileg az Amami) szigeteket tartotta uralma alatt. A szigetcsoportha kínai karakterekkel a 琉球 jelölést használták, amit kínaiul Liúqiú és japánul Ryūkyū, helyi nyelven pedig Ruuchuu ejtéssel használtak. Az angol forrásokban a Luchu, Lochow és Loochoo neveket említik. Lásd George H. Kerr: *Okinawa. The History of an Island People*. Tuttle Publishing, Boston, 2000.

³⁶ Kikai, Amami-Oshima, Tokunoshima, Okinoerabu, Yoron,

³⁷ Totman 222.; Gregory Smits: *Visions of Ryukyu*. University of Hawai'i Press, Honolulu, 1999. 16.

³⁸ A 17. századra válságos évtizedeken áteső Ming-dinasztiát az északi, mandzsu származású Csing-dinasztia váltotta. Kína adófizetővé válása nem jelentett az európai történelemre jellemző közvetlen alávetettséget. Helyette „rituális politikai alárendeltségről” beszélhetünk. Smits 35.